

Sygn. akt II Ca 18/15

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 12 lutego 2015 r.

Sąd Okręgowy w Kielcach II Wydział Cywilny Odwoławczy

w składzie:

Przewodniczący: **SSO Teresa Kołbuc (spr.)**

Sędziowie: **SSO Elżbieta Ciesielska**

SSO Sławomir Buras

Protokolant: st. prot. sąd. Iwona Cierpikowska

po rozpoznaniu w dniu 12 lutego 2015 r. w Kielcach

na rozprawie

sprawy z powództwa N. T.

przeciwko Towarzystwu (...) S.A.

w W.

o zapłatę zadośćuczynienia

na skutek apelacji pozwanego

od wyroku Sądu Rejonowego w Kielcach

z dnia 17 lipca 2014 r., sygn. VIII C 2410/13

zmienia zaskarżony wyrok w punkcie I (pierwszym), II (drugim), IV (czwartym) i V (piątym) w całości i powództwo oddala; nie obciąża powódki kosztami postępowania za obie instancje.

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 17 lipca 2014r. Sąd Rejonowy w Kielcach zasądził od Towarzystwa (...) w W. na rzecz N. T. kwotę 5000 złotych tytułem zadośćuczynienia po śmierci babci J. T. (1) z ustawowymi odsetkami od dnia 4 lipca 2013r. oraz 5000 złotych za śmierć dziadka S. T. z ustawowymi odsetkami od dnia 3 lipca 2013r. (pkt. I i II); oddalił jej powództwo w pozostałym zakresie, zasądził od pozwanego na rzecz powódki 750 złotych tytułem kosztów procesu (pkt. IV); nakazał pobrać na rzecz Skarbu Państwa tytułem kosztów sądowych od N. T. i pozwanego po 42,50 złotych (pkt. V).

Sąd Rejonowy poczynił następujące ustalenia:

W dniu 24 czerwca 2004 roku w miejscowości K. gm. G. J. T. (2) umyślnie naruszył zasady bezpieczeństwa w ruchu lądowym w ten sposób, że znajdując się w stanie nietrzeźwości kierował samochodem marki F. (...) o nr rej. (...), nie posiadając wymaganych uprawnień, nie ustąpił pierwszeństwa przejazdu wykonując manewr skrętu w lewo do posesji, czym doprowadził do zderzenia z jadącym z przeciwnego kierunku samochodem marki P. nr rej. (...) kierowanym

przez S. S. (1), w wyniku czego pasażerowie samochodu marki F. - S. T. i J. T. (1) ponieśli śmierć na miejscu zdarzenia, zaś N. T. doznała obrażeń realnie zagrażających jej życiu.

Pojazd marki F. (...) o nr rej. (...) w dacie w/w zdarzenia był ubezpieczony w zakresie odpowiedzialności cywilnej posiadaczy pojazdów mechanicznych w Towarzystwie (...) S.A. z siedzibą w W.. W chwili wypadku N. T. miała 2 lata. Mieszkała razem z matką D. T. i ojcem J. T. (2) w domu dziadków od strony matki w miejscowości C.. Nie mieszkała z dziadkami od strony ojca J. i S. małżonkami T., ale często ich odwiedzała. J. i S. małżonkowie T. sporadycznie opiekowali się wnuczką, mieli z nią dobry kontakt. Na skutek przedmiotowego wypadku N. T. doznała licznych obrażeń, jest osobą upośledzoną umysłowo w stopniu lekkim i niepełnosprawną ruchowo. Jako dwulatka N. T. nie była świadoma więzi emocjonalnej łączącej ją z dziadkami, ponieważ dziecko w tym wieku koncentruje się na osobie matki. Nie zachowała w pamięci żadnych wspomnień związanych z J. i S. małżonkami T.. Wyobrażenie o zmarłych kształtowało się u niej na podstawie oglądania zdjęć, kaset, wizyt na cmentarzu, uczestniczenia w żałobie, którą przeżywał ojciec, rozmów rodzinnych na temat wypadku. Obecnie N. T. ma świadomość tego, że jej dziadkowie nie żyją, reaguje smutkiem i płaczem, gdy o nich opowiada. Równie szybko potrafi się uspokoić po odwróceniu jej uwagi, co jest typowe dla dzieci upośledzonych umysłowo. Przeżywany przez nią smutek nie ma charakteru trwałego, na co dzień nie odczuwa dotkliwie śmierci dziadków. Jeśli rodzina nie będzie przypominać dziewczynce o zdarzeniu jej emocje wyciszą się. Śmierć J. i S. małżonków T. nie wpłynęło istotnie na aktywność życiową powódki. Pismem z dnia 26 czerwca pełnomocnik N. T. zwrócił się do Towarzystwa (...) S.A. w W. o wypłatę na rzecz powódki zadośćuczynienia za doznaną przez nią krzywdę w związku śmiercią J. i S. małżonków T.. Decyzją z dnia 3 lipca 2013 roku Towarzystwo (...) w W. odmówiło wypłaty zadośćuczynienia po śmierci J. T. (1). Decyzją z dnia 2 lipca 2013 roku Towarzystwo (...) „ S. A. w W. odmówiło wypłaty zadośćuczynienia po śmierci S. T..

W tak ustalonym stanie faktycznym Sąd Rejonowy uznał, że powództwo znajduje podstawę w art. 448 k.c. w zw. z art. 24 § 1 k.c. Wskazał, że katalog dóbr osobistych określonych w art. 23 k.c. ma charakter otwarty. Niewątpliwie do dóbr chronionych prawem należą też prawo do więzi rodzinnych, kult pamięci osoby zmarłej. Spowodowanie śmierci osoby bliskiej przez osobę trzecią stanowi naruszenie dobra osobistego najbliższych członków rodziny zmarłego w postaci prawa do życia w pełnej rodzinie. W ocenie Sądu Rejonowego śmierć dziadków niewątpliwie naruszyła dobro osobiste powódki w postaci prawa do życia w pełnej rodzinie. Zatem roszczenie powódki o zasądzenie zadośćuczynienia za krzywdę zasługuje na ochronę prawną. Powołując się na ugruntowane stanowisko Sądu Najwyższego uznał, że oparte na przepisie art. 448 k.c. roszczenia osób bliskich zmarłego w wypadku komunikacyjnym są objęte ochroną ubezpieczeniową z tytułu ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej posiadaczy pojazdów mechanicznych. Podzielił Sąd wnioski płynące z opinii biegłej psycholog R. P. na okoliczność jak śmierć dziadków wpłynęła na aktywność życiową powódki oraz, czy w następstwie straty tych osób powódka doznała krzywdy. Śmierć osoby bliskiej jest bolesnym ciosem przeżywanym nie tylko w momencie powzięcia wiadomości o niej. Powódka doznała krzywdy na skutek tego, że utraciła możliwość życia w pełnej rodzinie, została pozbawiona okazji do zbudowania głębszej, dojrzałszej relacji ze swoimi dziadkami ze strony ojca, utrzymywania tej więzi rodzinnej, spędzania z nimi czasu, korzystania z ich pomocy i wsparcia. Powódka mając świadomość, że jej dziadkowie nie żyją wyraża z tego powodu negatywne emocje. Z zeznań D. T. wynika, że dziadkowie mieli regularny, poprawny kontakt z powódką, interesowali się jej losem. Można, zdaniem Sądu Rejonowego, przypuszczać, że gdyby nie wypadek to relacja ta nadal rozwijałaby się, a utworzona w ten sposób więź rodzinna stanowiłaby dla powódki ważny element życia i byłby źródłem pozytywnych przeżyć emocjonalnych.

Mając na uwadze powyższe uznał, że odpowiednimi kwotami tytułem zadośćuczynienia za doznana przez powódkę krzywdę spowodowana śmiercią tragiczną jej dziadków : J. T. (1) i S. T. są kwoty po 5000 złotych za każde z tych zdarzeń. Dalej idące powództwo jako wygórowane Sąd oddalił. Wskazał, że śmierć dziadków nie wpłynęła na aktywność życiową powódki. W chwili ich śmierci miała ona dwa lata i z uwagi na wiek i poziom rozwoju psychicznego, nie była świadoma łączącej ją więzi emocjonalnej z dziadkami, nie była w stanie nawiązać z nimi bliskich więzi. Nie zachowała w pamięci żadnych wspomnień z nimi związanych. Jej wyobrażenie o zmarłych kształtowało się w późniejszym czasie, na skutek wiadomości przekazywanych przez najbliższych. Z uwagi na wiek nie mogła przeżyć żaloby po dziadkach.

Zdaniem Sądu nie było też podstaw do uwzględnienia zarzutu pozwanego o przyczynieniu się J. T. (1) i S. T. do zerwania więzów rodzinnych z powódką. Przyczynienie się do powstania szkody lub rozmiaru krzywdy może wpływać na wysokość zadośćuczynienia tylko wówczas, gdy występuje po stronie osoby uprawnionej z tego tytułu. Powódka nie przyczyniła się do wypadku a co za tym idzie do powstania i rozmiaru krzywdy.

Odsetki ustawowe Sąd Rejonowy zasądził na podstawie art. 481 § 1i 2 k.. w zw. z art. 817 § 1 k.c. od dni następujących po dniach wydania przez pozwanego decyzji odmawiających wypłatę zadośćuczynienia.

Rozstrzygnięcie o kosztach procesu Sąd oparł na przepisie art. 100 k.p.c.

Wyrok powyższy w całości zaskarżył apelacją pozwany, który zarzucił:

- naruszenie art. 448 k.c. poprzez błędną jego wykładnię polegającą na nieodpowiedniej ocenie przyjętych kryteriów ustalania zadośćuczynienia do ustalonej podstawy faktycznej i w efekcie zasądzenie na rzecz powódki zadośćuczynienia za naruszenie jej przyszłego dobra osobistego w postaci więzi rodzinnych z dziadkami, które w przyszłości ewentualnie mogłyby się wytworzyć,

- art. 6 k.c. poprzez zasądzenie na rzecz powódki zadośćuczynienia, gdy powódka nie udowodniła ani naruszenia jej dobra osobistego, ani rozmiaru krzywdy, jak też nie wykazała by poczucie krzywdy było szczególnie nasilone,

- art. 362 k.c. poprzez błędną jego wykładnię polegającą na przyjęciu, że

zadośćuczynienie za naruszenie dobra osobistego nie może być obniżone w sytuacji, gdy bezpośrednio poszkodowania przyczynili się do powstania szkody,

- sprzeczność istotnych ustaleń Sądu Rejonowego z treścią zebranego materiału dowodowego poprzez przyjęcie, wbrew zgromadzonemu materiałowi dowodowemu, że rozmiar doznanej przez powódkę krzywdy i skutki tej krzywdy uzasadniają przyznanie powódce zadośćuczynienia i to zadośćuczynienie winno być ustalone w kwocie po 5000 złotych.

Wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku i oddalenie powództwa oraz o zasądzenie kosztów procesu za obie instancje.

Sąd Okręgowy zważył, co następuje:

Apelacja jest zasadna.

Ustalenia faktyczne Sądu Rejonowego są prawidłowe, znajdują potwierdzenie w zebranych w sprawie materiale dowodowym. Ustalenia te Sąd Okręgowy akceptuje i uznaje jej za własne. Nie podziela jednak Sąd Okręgowy wniosków jakie z tak ustalonego staniu faktycznego wyciągnął sąd pierwszej instancji.

Prawidłowo wskazał Sąd Rejonowy, że z utrwalonego już stanowiska Sądu Najwyższego wynika, że najbliższym członkom rodziny przysługuje na podstawie art. 448 k.c. w zw. z art. 24 § 1 k.c. zadośćuczynienie pieniężne za doznaną przed 3.08.2008r. krzywdę stanowiącą następstwo naruszenia deliktem dobra osobistego w postaci prawa do życia w pełnej rodzinie, czy też szczególnej więzi z tragicznie zmarłym.

Jednak dla uzyskania zadośćuczynienia nie wystarczy wykazanie formalnych więzi rodzinnych ze zmarłym lecz zachodzi potrzeba wykazania istnienia takich więzi emocjonalnych między zmarłym i dochodzącym roszczeń, których zerwanie powoduje ból, cierpienie psychiczne, rodzi poczucie krzywdy, osamotnienia (por.: uchwała SN z 22.10.2010r. III CZP 76/10; postanowienie SN z 27.06.2014r. III CZP 2/14; uchwała SN z 13.07.2011r. IV CZP 32/11).

Ciężar dowodu, że na skutek tragicznej śmierci J. T. (1) i S. T. doszło do naruszenia dóbr osobistych powódki, których zerwanie spowodowało powyższe następstwa spoczywał na powódce.

Rację ma apelująca, że powódka powyższego nie wykazała. Nie potwierdza powyższego zwłaszcza opinia biegłej psycholog R. P..

Powódka w dacie śmierci dziadków J. T. (1) i S. T. miała dwa lata. Jak wynika z opinii biegłej R. P. dziecko w tym wieku zaczyna interesować się otoczeniem, ale nadal koncentruje się na osobie matki. Dalsi członkowie rodziny nie odgrywają dla dziecka w tym wieku ważnej roli. Powódka była zbyt małym dzieckiem, aby była świadoma bycia członkiem rodziny z dziadkami oraz, aby była świadoma istnienia więzi emocjonalnych z nimi. Powódka nie zachowała w pamięci żadnych wspomnień związanych z dziadkami. Wiedzę, że miała takich dziadków oraz wyobrażenie o nich opiera na pokazywanych jej zdjęciach, kasetach z nagraniami, opowieściach rodzinnych, wizytach na cmentarzu. W związku z powyższym nie można uznać, że przeżywała żalobę po nich, że ich tragiczna śmierć spowodowała u niej ból, cierpienie, że miała poczucie krzywdy, czuła się osamotniona. Jak stwierdziła biegła na co dzień powódka nie odczuwa braku zmarłych tragicznie babci i dziadka. Reaguje smutkiem i płaczem, gdy ktoś naprowadzi ją na wspomnienie o nich ale bardzo łatwo potrafi się uspokoić po odwróceniu jej uwagi od tego tematu. Powódka, co wynika z opinii, idealizuje zmarłych dziadków. Nie wykazuje dużego przywiązania do dziadków macierzystych, z którymi mieszka od urodzenia, którzy brali udział w jej wychowywaniu i z którymi jest na co dzień.

Aktywność życiowa powódki została mocno ograniczona ale nie na skutek przeżyć związanych ze śmiercią dziadków ale na skutek bardzo poważnych obrażeń ciała jakich doznała w wyniku tego samego wypadku.

W okolicznościach sprawy nie można założyć, że gdyby nie tragiczny wypadek to J. T. (1) i S. T. odgrywaliby ważną rolę w dalszym życiu powódki. Nie wiadomo, czy aktywnie uczestniczyliby w jej życiu, czy utrzymywaliby ze sobą kontakty z racji sporej odległości od ich miejsca zamieszkania a także z powodu występujących konfliktów w rodzinie. Obecnie zostały bowiem zerwane wszelkie więzi między powódką a jej ojcem oraz jego rodziną. Sama biegła psycholog w swojej opinii wskazała, że jej opinia o krzywdzie, jaką spotkała powódkę z powodu śmierci jej dziadków ojczystych ma jedynie wymiar teoretyczny.

Powyższe okoliczności w ocenie Sądu Okręgowego nie dają podstawy do przyjęcia, że na skutek tragicznej śmierci J. T. (1) i S. T. doszło do takiego naruszenia dobra osobistego powódki w postaci możliwości życia w pełnej rodzinie, które spowodowało u niej krzywdę podlegającą kompensacie w oparciu o art. 448 k.c. w zw. z art. 24 § 1 k.c.

Dlatego też, w ocenie Sądu Okręgowego, powództwo N. T. o zasądzenie zadośćuczynienia winno ulec oddaleniu.

Kwestia przyczynienia się poszkodowanego do szkody ma znaczenie przy uwzględnieniu powództwa. Niemniej jednak Sąd Okręgowy zwraca uwagę, iż nie podziela stanowiska Sądu Rejonowego, iż przyczynienie się do powstania lub rozmiaru szkody może wpływać na wysokość zadośćuczynienia tylko wówczas, gdy występuje po stronie osoby uprawnionej z tego tytułu.

Przepis art. 362 k.c., usytuowany jest w przepisach ogólnych trzeciej księgi kodeksu cywilnego odnoszącej się do zobowiązań i dotyczy ogólnie ujętego "obowiązku naprawienia szkody", bez zróżnicowania podstawy prawnej, z której obowiązek ten wynika, jak również bez różnicowania podmiotu, na rzecz którego obowiązek ten ma być spełniony. Rację ma zatem apelujący, że dotyczy zarówno przyczynienia się do szkody bezpośrednio poszkodowanego, jak i pośrednio poszkodowanego. W orzecznictwie Sądu Najwyższego jednolicie przyjmuje się, że przyczynienie się do szkody osoby poszkodowanej, która zmarła, uzasadnia obniżenie świadczeń przewidzianych w art. 446 § 3 i 4 k.c. oraz w art. 448 k.c. w zw. z art. 24 § 1 k.c. należnych osobom jej bliskim (porównaj między innymi wyroki Sądu Najwyższego z dnia 7 grudnia 1985 r. IV CR 398/85, niepubl., z dnia 6 marca 1997 r. II UKN 20/97, OSNP 1997/23/478, z dnia 19 listopada 2008 r. III CSK 154/08 i z dnia 12 lipca 2012 r. I CSK 660/11, niepubl.).

Nieprawidłowo zatem Sąd pierwszej instancji nie zastosował art. 362 k.c., biorąc pod uwagę przy zasądzeniu zadośćuczynienia na podstawie art. 448 k.c. w zw. z art. 24 k.c. przyczynienia się do wypadku babci i dziadka powódki, czyli osób bezpośrednio poszkodowanych.

Przed wypadkiem dziadkowie powódki spożywali bowiem razem z ojcem powódki alkohol w sklepie w K., gdzie pracowała J. T. (1), w postaci piwa, wina i wódki. Następnie wsiedli oni do samochodu, aby udać się do miejsca zamieszkania J. i S. małżonków T.. Pozwolili oni swojemu synowi J. T. (2), który spożywał alkohol oraz nie miał uprawnień do prowadzenia pojazdu, aby prowadził samochód oraz, żeby zabrał do tego samochodu małoletnie swoje dziecko i żonę (zeznania D. T. k. 31 -32 akt II K 553/04 Sądu Rejonowego w Kielcach). Sprawca wypadku w chwili zdarzenia miał 2‰ alkoholu we krwi, zaś J. T. (1) – 1, 5‰ a S. T. – 2, 9 ‰ alkoholu we krwi (k. 68, 107, 115 w/w akt karnych),

W ocenie Sądu Okręgowego leżące po stronie bezpośrednio poszkodowanych w wypadku J. T. (1) i S. T. wyżej opisane okoliczności oraz duży stopień lekkomyślności z ich strony spowodowały ich przyczynienie się do szkody w znacznej części.

Mając na uwadze powyższe Sąd Okręgowy zmienił zaskarżony wyrok w całości w punktach: I i II, IV i V i powództwo oddalił. Mając na uwadze, że powódka jest małoletnia, nie ma dochodów, jest dzieckiem niesprawnym ruchowo i lekko upośledzona umysłowo uznał, iż zachodzą podstawy z art. 102 k.p.c. do nie obciążania jej kosztami procesu za obie instancje na rzecz pozwanego.

(SSO E. Ciesielska) (SSO T. Kołbuc) (SSO S. Buras).